

pa zagotovo korak k sebi ne pomeni domačijske samozadostnosti ali fotografskega paradiranja s samozadovoljstvom pred zvonikom domače cerkvice, a korak v svet, v odprtost k drugim, v sprejemanje in dajanje vrednot, ki jih je človek kjerkoli že na tej kroglji sveta ustvaril. Zagotovo je potreben večji in preudarnejši prodor navzven ne le kot dokazovanje, da tudi premoremo nekaj, kar je doma v tako imenovanem velikem svetu, a uporno seznanjanje sveta z našo avtentično umetnostjo, z dušo tega prostora, ki bije in upa in vpije – glas vpijočega v puščavi, kar je zmeraj vsak človeški glas – po svoje in o svojem, a vendar podobno kot katerakoli rana sveta. Slovenski prostor je bil vedno kulturno poln in bogat. Vanj je pljuskalo in dajalo plen vse, kar je bilo na severu in zahodu, jugu in vzhodu rodovitno, da bi se, zrastle iz teh tal, iz tega podnebja in človeka, vračalo v novi podobi tod in drugod. Nikakor se ne smejo zapreti vrata k nobenemu od kulturnih prostorov in nikjer ne sme biti bele lise, kamor ne bi bili pripravljeni stopiti s svojo besedo, svojim glasom, svojo podobo, svojim blagom in blagrom. Res je, da duh veje, koder hoče, a sami bomo morali napraviti mnogo več za njegovo prisotnost doma in v svetu.

Stara Cankarjeva prisposoda o beli krizantemi na beračevi suknji, ta vedno ponavljana podoba lepote in nemoči slovenske kulture, je danes morda še posebej živa in resnična. Revščina, ki kakor Kosovelova starka za vasjo preži na nas, ne obljublja kaj kmalu kakšne nove suknje in ne napredovanja berača v gospoda, a vseeno moramo brezpogojno ohraniti to svojo belo krizantemo. Z njo in nikakor brez nje bodo dnevi naše prihodnje državnosti polnejši in naša hiša hkrati dom in svet.

Emil Milan
Pintar,
sociolog

Potrebne so strukturne spremembe

Vprašanje: *Ne obračam se na vas kot na predsednika vlade v senci, ampak kot na človeka, ki se že dolgo trudi prepričati slovensko javnost, predvsem pa njen politični vrh, prejšnji in sedanji, da ni dovolj, če si postavljamo nacionalne in evropske cilje, saj nič od tega ne bomo dosegli, če se ne bomo notranje prestrukturirali, organizirali tako, da bomo ne samo pripravljeni, pač pa tudi sposobni zaživeti po evropsko.*

Včasih imam občutek, da so vaša opozorila pravi glas vpijočega v puščavi, pa vendar: ne kaže obupati, vabim vas, da za naše bralce v strnjeni obliki poveste, kako vidite naš nacionalni in ekonomski jutri. Če je to dvojje sploh mogoče ločevati...

*

Ko so se v Sloveniji končali vojni spopadi in se je situacija vsaj približno umirila, se je za hip zazdelo – zdaj se lahko mirno vrnemo k našim gospodarskim in razvojnim vprašanjem, ki jih je vojna odrinila nekam na rob. Toda globlji razmislek o vzrokih in posledicah te vojne kaže, da je taka delitev gospodarskih in obrambnih vprašanj zmotna, površna in naivna. Do

tega vojnega spopada v Sloveniji ni prišlo niti naključno niti pomotoma. Nasprotno, bil je posledica načrtovane agresivnosti federalnih struktur, eskalacija že dolgo obstoječega razvojnega protislovja med federalci na eni in naraščajočo zahtevo po večji avtonomnosti, po politični suverenosti in gospodarski neodvisnosti Slovenije na drugi. Dejanski cilj tankov na slovenskih cestah ni bila logistična podpora federalnemu odredu carinikov ali zasedba mejnih prehodov, temveč demonstracija moči in strahovanje prebivalcev. Če bi jugoslovanska armada želela samo izvesti Markovičev ukaz o sodelovanju carine in vojske na slovenskih mejah, potem bi bila mirno in brez hrupa v eni uri na mejne prehode s helikopterji prepeljala zadostne kontingente vojakov. Očitno pa je bil ta Markovičev ukaz jastrebom jugoslovanske vojske tista (že nekaj časa iskana) priložnost, da se tudi v Sloveniji pokaže v vsej svoji eleganci jeklene moči.

Ta demonstracija nasilja in iz nje izhajajoči vojni spopadi so torej *sestavni* del že več let trajajočega protislovja, ki ga del federalnih struktur in nosilci srbskega hegemonizma že nekaj časa načrtno usmerjajo v nacionalno sovraštvo in ekonomske blokade: če je memorandum srbske akademije opozoril na formiranje srbske nacionalne samozvesti skozi prekrojevanje zgodovinskih dejstev in omalovaževanje drugih jugoslovanskih narodov, je srbska blokada slovenskega blaga tudi naivnim že razkrivala bolno fašistoidno naravnost Miloševićevih stremeljenj, na katero smo nekateri opozarjali že leta 1987! (glej razgovor Veselinov–Letica–Kovač–Pintar, Teleks, 1987!)

To pa hkrati pomeni, da se ni z ustavitvijo vojaških spopadov nič bistvenega spremenilo: tako kot je bila ta vojna samo nadaljevanje že nekaj časa trajajoče ekonomske vojne med Slovenijo na eni strani naravnano v suverenost, in federalci (Marković, Kadijević, Lončar) ter nosilci nacionalsocialistične Srbije (Milošević, Jović, Kostić) na drugi, tako bo ta mir samo nadaljevanje te vojne z drugimi sredstvi. Kajti z začasnim in trhljim mirom razvojno protislovje ni preseženo. Šele razumevanje te usodne povezave miru in vojne oz. tega protislovja nas približa jedru problema, s tem pa tudi oblikovanju podlage, na kateri bo treba izoblikovati našo razvojno strategijo.

Slovenija ima dve vrsti razlogov, zaradi katerih mora uveljaviti svojo avtonomijo; ker pa se je ta v razmerah realsocialistične Jugoslavije pokazala kot nerealna, mora uveljaviti svojo politično suverenost in gospodarsko neodvisnost. Prvo skupino teh razlogov bi lahko imenovali »nacionalno-kulturno«. Dosledna odprtost notranjih meja in večja urejenost slovenske družbe je Slovenijo opredelila kot cilj naseljevanja za številne ekonomsko neuspešne strukture drugih nacionalnih okolij. Zlasti v sedemdesetih letih je bila Slovenija izpostavljena silovitemu imigracijskemu pritisku, ki je že ustvarjal zametke srbsko-hrvaških jezikovnih in etničnih enklav (Jesenice, Velenje, Koper oz. naselja kot Planina pri Kranju ali Fužine v Ljubljani). To je kazalo, da je presežena asimilacijska sposobnost slovenskega naroda in da so neposredno ogroženi slovenski jezik, kultura in običaji – torej avtohtonost naroda. Toliko bolj, ker je bil del te priselitvene kvote načrtno programiran v ustvarjanje »enega naroda«, jugoslovanskega – to velja zlasti za upokojene oficirje, ki so se ponosno predstavljali kot nosilci »nove kulture«, jugoslovenarstva, in so se tako tudi nacionalno opredeljevali. Na drugi strani pa je pritisk te cenene, slabo izobražene in vsega hudega vajene imigracije direktno potiskal v tujino tisti del visokokvalificiranih Slovencev,

ki so iskali možnost večje specializacije in večjih dohodkov za svojo strokovnost.

Drugi del razlogov za nujnost slovenske razvojne avtonomije leži v družbeno-ekonomski strukturi. Slovenija je bila edina socialistična država, ki je v času svojega socializma dozorela za prehod iz ekstenzivnega agrarno-industrijskega modela produkcije v intenzivni industrijsko-terciarni oz. po-industrijski model družbene organiziranosti. Vendar tega prehoda prav zaradi direktne vpetosti v jugoslovanski sistem ni mogla izvesti, še več, ta vpetost je praktično pomenila gospodarsko »korumpiranje« Slovenije: zaradi večje kvalificiranosti, boljše organiziranosti, sodobnejših poslovnih manir, večje fleksibilnosti itd. so slovenska podjetja, zlasti trgovska, bila ves čas dominantna kljub politikom vseh zveznih vlad, da beograjskim in bosanskim podjetjem deli razne ugodnosti in monopole oz. njihovi industriji poseben status – spomnimo se samo instituta državnega podpiranja industrije posebnega namena (oborožitvene) oz. redne letne denarne emisije za setev in žetev.

Tako smo bili ves čas v absurdni ekonomski situaciji: vse dokler je Jugoslavija normalno funkcionirala, je bilo slovensko gospodarstvo v njej najuspešnejše. Toda bolj kot se je privajalo na to vlogo »najuspešnejšega v Jugoslaviji«, bolj se je oddaljevalo od norm evropskega sveta. Izvozno-uvozna podjetja in trgovine, kakršne so rasle v Sloveniji, so bile giganti tudi v Evropskem smislu (Slovenijales, Kemija-impex, Tehnounion itd.), kar kaže, da so ta podjetja rasla v ekonomsko nezdravem okolju. Namesto koncentracije tehnološkega kapitala smo lahko spremljali koncentracijo trgovskega kapitala vse do prvih pojavov gigantizma.

Mnogi Slovenci mislijo, da je odcepitev od Jugoslavije nujna zato, ker nas je Jugoslavija prek svojih mehanizmov davkov in podpore nerazvitim neprestano izžemala. To je samo delno res: ekonomsko uspešnejša Slovenija je temu znala parirati vse do zadnjega obdobja, ko je celovita gospodarsko-razvojna kriza Jugoslavije pričela uničevati sleherno ekonomsko logiko in je z Markovičem, tem največjim računovodjem, peljala v ekonomsko administriranje (monetarna politika, namensko spodbujanje določenega izvoza, refinanciranje iz proračuna itd.). Resničen razlog, da bi se Slovenija morala že pred dvema desetletjema izviti iz tega jugo-objema bratstva in enotnosti je njena življenjska nuja, da se družbeno in gospodarsko prestrukturira v sodobno poindustrijsko družbo – in da jo vsako leto prilagajanja beograjskim normam od tega oddaljuje.

To je tudi ključna točka slovenske (gospodarske) samostojnosti in (politične) suverenosti: izločeni iz Jugoslavije pomeni, da smo iz sistema, kjer smo bili razviti med nerazvitimi, prešli v sistem odprtih trgov Evrope, kjer bomo nerazviti med razvitimi. Ne le to: kjer se bo jasno pokazalo naše strukturno neskladje.

Tako se prav to neskladje kaže kot kamen preizkušnje. Slovenija potrebuje strukturne spremembe – toda te morajo biti izvedene z evropskega vidika, kot podlaga nove razvojne spodbude, ne pa z vidika poračunavanja pol stoletja starih ideoloških sporov. Če bi nas želela krščanska demokracija ob asistiranju kmečke zveze in obrtnikov z zakoni o lastniškem prestrukturiranju vrniti v trideseta leta tega stoletja, potem se mora zavedati svoje odgovornosti: to so leta, ko sta se rodila najstrašnejša fašizma vseh časov, italijanski in nemški. Pomemben del njunih vzrokov je tičal prav v lastninskem neskladju teh družb.

Program samostojne Slovenije mora biti torej zasnovan v spoznanju, da so danes ustvarjalnost človeka, njegovo specializirano znanje in uravnan motiv pomembnejši od lastnine. Da mora torej reorganizacija družbe ustvariti motiv za delo, ki ga v obdobju socialističnega samoupravljanja ni bilo več, da mora ustvariti potrebo, družbeno in subjektivno, po znanju, ne pa da streže malolastniškim ambicijam najbolj konservativnega dela prebivalstva.

Dr. Dušan
Plut,
geograf

Cilj ostaja: mirna, zelena Slovenija

Vprašanje: Zeleni po vsem svetu si prizadevate, da bi živeli v kar največjem soglasju z ljudmi in naravo. Tako tudi pri nas. Nekajdnevna vojna na Slovenskem je mimo, navdušenje, ki ji je sledilo, se kot sleherno navdušenje umirja, spet smo sredi skrbi za naš jutri, tako posamezniki kot naša nova, nastajajoča država. Kako vidite v tem razpoloženjskem prehodu svojo stranko (ki ostaja tudi gibanje) in mlado slovensko državo, ki jo kot ena izmed vladajočih strank sooblikujete?

*

Strinjam se z ugotovitvijo, da smo z orožjem izbojevali pomembno bitko za neodvisno in samostojno državo Slovenijo. Vendar bi želel dodati, da nam je bila oborožena bitka vsiljena. Slovenija se je torej branila pred vojaško agresijo federacije, ki je v nemoči uporabila najbolj surovo obliko pritiska. In doživela poraz. Ali je pomenil torej vojaški odgovor Slovenije pravzaprav praktičen poraz ideje o demilitarizaciji in nenasilju, ki ga osebno zagovarjam? Sodim, da je tudi zadnja vojna pokazala absurdnost uporabe orožja, hkrati pa, žal, potrdila zadrto balkansko militantnost. Zeleni Slovenije smo pred agresijo zagovarjali in še zagovarjamo neobhodnost demilitarizacije kot procesa, ki mora potekati postopno, hkrati z osamosvojitvijo, z iskanjem mednarodnih garancij za našo varnost in v sozvočju z enakimi težnjami v tem delu Evrope.

Sodim, da torej prav v zanosu zmagovalstva orožja potrebujemo vztrajanja na procesu demilitarizacije, razoroževanja kot lokalno in planetarno temeljne, a dolgotrajne civilizacijske naloge. Slovenija naj bo odprta, miroljubna, nevtralna država, s čimbolj skromnim vojaškim ustrojem v prehodnem obdobju, kar smo že predlagali podpisniki Deklaracije za mir.

Revitalizacija in prenova izčrpanega slovenskega gospodarstva, žal, ne bo podobna dvotedenski zmagovalni vojaški bitki, temveč dolgotrajni, naporni vojni. Gospodarska moč Slovenije bo temeljni garant naše samostojnosti, možen gospodarski polom pa njen praktičen konec. Proces preopredne gospodarske preнове Slovenije ima izredno pomembno prostorsko – ekološko in surovinsko – energetska dimenzijo. Obstaja realna nevarnost, da v ihti iskanja neobhodne ekonomske uspešnosti spregledamo ekološko-